

נקודה חשובה למחשבה

דרור דרשן

על קצה המזלג....

שמעתי מספרים מעשיה....

בעיר אחת שבחבל ארץ רעות, גר לו אדון גדל עוצמה, אשר לו רכוש רב, עבדים, שפחות, וכל טוב הארץ לפניו, ולו כרם נאה, אשר יקר לו יותר מכל, על כן הציב בו רוב עבדיו הנאמנים לו, בני ביתו, לשמור ולטפח כרם זה עד מאוד.

אהוב היה האדון על עבדיו, ולכן רצו אלה בכל מרצם ומאודם, לקיים מצוות רבם. התקבצו כולם והחלו דנים:

זה אומר – "אדוננו האהוב, חשוב לו הכרם עד מאוד, על כן חייבים אנו לחורשו, ולעודרו, כך נשמור על טיב הקרקע, ובכך נקיים לבטח רצון אדוננו".

שני אומר – "חלילה וחס לנו עשות כדבר הזה, הקרקע ממילא טובה היא, על כן כשצויה עלינו אדוננו לטפח את כרמו, בקשנו לזרוע בו גפנים רבים יותר על אלו הקיימים, ובכך לבטח יסופק רצון אדוננו".

שלישי קם גם הוא – "לא ולא אחי, טעות בידכם, אל לנו לנגוע בקרקע חס ושלום, ואף לא לזרוע בה דבר, כל שעלינו לעשות, זה לשמור על הענבים לבל יתבאשו, לגזום פה, לנקות שם, וזו כל התורה כולה".

החלו אלה אומרים ככה, ואלה אומרים ככה, עד שקם קול שאון גדול מן הבוסתן. עלה והגיע הרעש עד בית האדון.

נחפו ונזעק רץ האדון לגנו לראות מה הקול הנורא הבוקע ממנו. נכנס והביט, והנה חשכו עיניו, כל גנו מהפכה גדולה, עציו שבורים, פירותיו שמוטים, ועבדיו זועקים אלה על אלה: "לא כן", "אני צודק", "דברך בטלים"...

"חדל!!! רעם קולו לפתע.

הס, דומיה.

עמדו אלה והתבוננו סביבם. שוד ושבר, הרס סביב, הכל חרב.

"שוטים שכמותכם", פנה אליהם ואמר, "ראו איך מילאתם רצוני. כל שבקשתי זה לראותכם חורשים יחדיו, ועודדים יחדיו, זורעים יחדיו, ואף גוזמים יחדיו. וכיצד תוכלו להצמיח, ולו פרי אחד, אם איש את רעהו אין אתם מכבדים?!" עמדו והתבוששו, ולא יכלו דבר.

כך אומר הנביא מיכה – "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוהיך" (מיכה ו', ח).

כל רצון אדונכם מכם הוא:

1. עשות משפט.

2. אהבת חסד.

3. הצנע לכת עמו.

אם כן, דבר נפלא הוא זה; כל שבקשנו, כל שחשקנו, טמון בפסוק אחד פשוט, שמביא הנביא מיכה.
שאלת השאלות מוצאת כאן פתרונה. קושית הקושיות מתורצת פה בצורה כל כך פשוטה, אמיתית, ותמימה.
מה רצונך לדעת? איך לעשות רצון אביך שבשמים? איך למלא את מבוקשו? איך להיות יציר נאמן וטוב? הרי לך:
עשות משפט, אהבת חסד, והצנע לכת עם אלוהיך.

אם נתמקד ונחקור מעט את ענין אהבת החסד עליה הנביא מדבר, נגלה שענין החסד – כוחו עצום. ולא זו בלבד, אלא שהדרך להגיע לקנין החסד, ולדרגה של אהבה לחסד, תלוי במעשה היומיומי הפשוט שאנו עושים, ותוך תוספת יחס כבוד לסובבים אותנו, לדבריהם, ולדעותיהם.
וכן נאמר בתורה בשמות י"ח כ' – "...והודעת להם את הדרך ילכו בה..." – חז"ל דרשו – מה הדרך? גמילות חסדים! דבר מדהים!
דברים אלו מובאים ע"י הרב וגשל בספרו "אורחות ישרים לבן הישיבה" בפרק "אהבת מרעים".

אם נבחון לעומק קמעא, לגלות מה כוחה וגדולתה של מדת החסד, נמצא דברים חד משמעיים:
מובא ב"ילקוט שמעוני" בענין אליהו ואחאב, (מלכים א', י"ח), שם מעיד אליהו – "ויאמר אליהו אל העם אני נותרתי נביא לה' לבדי ונביאי הבעל ארבע מאות וחמישים איש". (שם י"ח, כ"ב), הכיצד??
אלא שנו רבותנו – דורו של אחאב כולם עובדי עבודה זרה היו, וע"י שלא היו בהם דילטורין (בעלי לשון הרע), היו יוצאים למלחמה ונוצחים!!!
ואילו בימי דוד המלך, ר' יהושע דסכנין אמר בשם ר' לוי, שכה גדול היה לימוד התורה בימיו, שאפילו תינוקות היו יודעים לדרוש את התורה במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא, ועם כל זה, היו יוצאים למלחמה ונופלים. לפי שהיו בהם דילטורין!!! שעל זה הרי דוד אומר – "נפשי בתוך לבאים אשכבה להטים בני אדם שניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה" (תהילים נ"ז ה'). "לבאים" – אלו אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה, "להטים" – דואג ואחיתופל שהיו להוטים אחר לשון הרע, "בני אדם שניהם חנית וחצים" – אנשי קעילה, "ולשונם חרב חדה" – הזיפים. מיד אח"כ, באותו מזמור, פסוק אח"כ אומר דוד – "רומה על השמים אלהים" – סלק שכינתך מבינהו!!!

היתכן? אפילו עובדי עבודה זרה, ואין עמם לשון הרע – נוצחים, ואילו לומדי תורה ומקולקלים בבין אדם לחברו – נופלים.
הדבר אומנם נשגב מבינתנו, אך אלו דברי אמת, דברי אלוהים חיים, המורים לנו, שגדול האחדות, האחוה, והשלום, עד מאוד, ואף למעלה מאשר היינו מעלים בדעתנו, על כן חייבים אנו לשים לב, ודגש כפול ומכופל, בכל הנוגע לזולתנו, אם זה בהקפדה על לשון הרע, אם זה בכבוד לזולת, ודאי שהדברים קשורים זה בזה, ואף נובעים זה מתוך זה.

ושוב – נעמוד על עוצמת הדברים ונביא את האמור בגמרא (יבמות ס"ב), והידוע לנו כבר, אך כעת ננסה להקשיב לדברים.

המקרה עליו מספרת הגמרא שם הוא על תלמידי ר' עקיבא, שהיו לו לר' עקיבא שנים עשר אלף זוגות תלמידים, מגבת עד אנטיפרס (שמות מקומות), וודאי שהיו תלמידי חכמים גדולים ועוסקים בתורה כל היום, אך כולם, כל תלמידיו, מתו בפרק אחד (תקופה אחת קצרה – מפסח ועד עצרת), בגלל מה? אומרת הגמרא – בגלל שלא נהגו כבוד אחד בשני. ומעידים עליהם שמתו מיתה רעה כולם. לא יאומן!!

הגמרא מספרת, שלמרות שאח"כ העולם שם, שנשכחה התורה, אין העולם סובל חוסר כבוד, חוסר הערכה אחד לשני, חוסר שלמות, חוסר אחדות.

וברור ומובן הוא מאליו, מדוע ר' עקיבא מקים קול זעקה גדולה, שאת הדיה ניתן לשמוע עד היום – "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה".

וחשוב לדייק – "מפני שלא נהגו כבוד זה בזה", ולא נאמר – משום לשון הרע, או כיוצא בזה. ז"א שהדרישה מהם היתה גבוהה, יותר מסתם לא להכשל בבין אדם לחברו. הם נדרשו לכבד אחד את השני, לשמוע אחד את השני, לפעול מתוך אחדות, ואהבה, מתוך העוצמה של המילה – יחדיו. וכמו שמתבטא ר' עקיבא, רבם – ואהבת לרעך כמוך.

בכדי לברר את ענין האהבה בין אדם לחברו, נתבונן בדברים שמביאה נחמה ליבוביץ על פרשת "קדשים"; כידוע, פרשת "קדשים", עוסקת בציטטה, החקוקה על דגל עמנו, והקובעת נחרצות את יעודנו הנובע ממהותנו, והיא – "קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם".

המעין בפרשה יווכח לראות שרוב הפרשה ככולה עוסקת (כפי הפשט לפחות), בעניינים שבין הבריות, ולא נחטא לאמת אם נכתיר ככותרת לעיקר הפרשה את הפסי' – "לא תשנא את אחיך בלבבך", (בפסי' י"ז), ובחפיפה אחת – "...ואהבת לרעך כמוך..." (בפסי' י"ח).

(זאת אומרת, חזור והדגש, יעודנו, מהותנו, כולנו, שהוא – "קדושים תהיו", מוצג בצורה ברורה כאן, כשהסממן המודגש, והבולט, זה כדברי הנביא אהבת חסד.

אגב, אפשר לראות בפרשה גם פסוקים המדברים על הדרישה ל"עשות משפט" ול"הצנע לכת עם אלוהיך" (כאמור בתחילת דברנו).

ועוד ועוד מקורות רבים לחיזוק חשיבותה של האהבה בין אדם לחברו – והדוגמאות הידועות- אותו גוי שבא להלל ולימדו הלל כל התורה כולה על רגל אחת – "מה ששנא עליך אל תעשה לחברך" (שבת ל"א), וחשובה לא פחות – אמרו רבותינו זכרונם לברכה, בית שני שהיו עוסקים בתורה ומעשים טובים מפני מה חרב? – מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם (יומא ט"ז).

ועוד רבים הדברים וחשובים עד מאוד!

על כן מתבקש שנשאל את השאלה הפשוטה, וכמו שמביאה נחמה ליבוביץ בשם ר' חסדאי קרשקש, ובשם ראב"ע, ובשם הכתב והקבלה (כל אחד במקום שונה) – איך אפשר

לצוות על הלב? איך אפשר לצוות על "לא תשנא את אחיך בלבבך", או אף יותר מזה, - על "ואהבת לרעך כמוך"!!! והרי זה לכאורה לא נתון בשליטת האדם! יש אדם שאני שונאו ויש אדם שאני אוהבו, לא כן?

לא! ולא! אין כאן מקום לטעויות כלל וכלל.

ואכן מספר תשובות והבהרת הדברים נאמרו בענין.

הראב"ע מביא משל ואומר, שכמו שהכפרי לא יעלה בדעתו להתאהב בבת מלך, כך גם כאן.

רצונות האדם, תחושותיו, אהבותיו, וכו', תלויות וקשורות קשר ישיר, למעשיו היומיומיים, דרכי פעולותיו, וכדומה, או במילים היותר מוכרות לנו, כדברי ספר החינוך - שאחרי הפעולות נמשכים הלבבות.

ונראה לעניות דעתי, לחזק ולהבהיר במקצת את דברי הראב"ע, ע"י הסתכלות חדשה על הדברים, ומי יתן ואף מזה נפיק תנובה; אנו, המצויים על אהבה, אי - שנאה, אי - חמידה, ועוד, נשמתנו היהודית, טבוע בה ונעוץ בה ה"ניצוץ האלוהי". ללא יכולת הפרדה וללא יכולת ניתוק, אלא זהו טבענו, זוהי מהותנו, וזאת היא אף סגולתנו. על כן, אין הדברים חדשים לנו, אין הדרישה מאיתנו להמציא כוחות אלו, לברא יש מאין, לא כן. אלא כל דרישת הבורא, היא בסך הכל, לגלות, לנסות לשחרר, ולהגיע לאותם כוחות, תחושות, ורצונות הנמצאים ממילא אצלנו בכוח (כי הרי נשמתנו יצאה מתחת כסא הכבוד - שורש הטוב, הנתינה, והאהבה) ולהוציאם לפועל, לגלות יש מיש, ובזה מכוונת אותנו התורה, ועל זה צריכים אנו למקד את מלא תשומת לבנו!!

ועל פי כן נבין גם את פסיקת הרמב"ם בהלכות דעות פרק ו' - הרמב"ם שם בסימן ג' כותב - "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך צריך לספר בשבחיו, ולחוס על ממונו, כאשר הוא חס על ממון עצמו ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חברו אין לו חלק לעולם הבא" ובהמשך, סימן ה' - "השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תשנא את אחיך בלבבך". וכן, ספר החינוך מצוות רל"ח, רמ"ג.

יש רק לשים את הדברים על לבנו, כי בנפשנו היא, רק להבין באמת, שהם, הם חיינו ואורך ימינו. לשמוע, להאזין. כמה אנו מבקשים מאת בוראנו על השלום, כמה פעמים ביום, אם זה בתפילת שמנה עשרה, אם זה בברכת המזון ובעוד מקומות רבים, והיאך יש בנו העוז לבקש זאת מעימו, בשעה שאנו, למטה, לא עושים ולא במעט מאמץ, לשמור ולאמץ עמוד יסוד עולם זה - אחוה, שלום ורעות, ולהשתדל ולפעול בכיוון הנכון!!

ואיך לפעול?

מוסיף ואומר הרב וגשל בספרו "אורחות ישרים" -
הרוצה לדבק באהבת חברך הוא נושא ונותן בטובתו (מסכת דרך ארץ זוטא פ"ב), ז"א

– עשה לו הרבה טובות וע"י זה תבוא לאוהבו. כאמור אחרי הפעולות נמשכים הלבבות (כפי שהבאנו לעיל).

עזור לכל אדם, הן בממונך, הן בנפשך תמיד, לבל ירע לו, לבל יועק עליו כלל, נסה בכל מאודך להרגיש אותו, להיות במקומו. הגבר את הטוב בעולם, פעל רק טוב, וחשוב איך לעשות שחברי ירגישו רק טוב, איך להזהר בכבודו, לבל תגרם לו או חלילה נגרם לו אנו אי נעימות, או שיראה כמתבזה, ויש בזה לדקדק מאוד מאוד לבל תתפרש התנהגותנו או יתפרשו דברנו כזילזול באחר, או כל קלקול שהוא, כי בכך מועד ונופל כל מה שאנו מנסים לבנות, ולעמול עליו כל חיינו.

זכור תמיד ופעל כהדרכתו של מורנו ורבנו אור נתיבתנו הראי"ה קוק – "הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה אלא מוסיפים צדק, אינם קובלים על הכפירה אלא מוסיפים אמונה, אינם קובלים על הבערות אלא מוסיפים חכמה" (ערפילי טוהר).

מספיק לומר לחבר "בוקר טוב" בכדי לעשותו מאושר לכל היום. שאלה פשוטה כמו "מה שלומך?" פתאום הופכת לבעלת משמעות כה כבדה.

לשאוף לעשות טוב, רק טוב כל היום! להשתדל שחברך יהנה ממך, לעשות לו טוב, ולא לדרוש תמורה, ולא לנסות להתאמץ איך להנות מחברי חזרה, או סתם. פשוט לחשוב על זה, ואז העולם באמת נעשה עשיר יותר, נראה צבעוני יותר, מלא, ושופע טוב כל הזמן.

על כן לפני שאחתום דברי, ברצוני להוסיף מספר מילים הנראות לי כצועקות מהשורות: אם ידוע לנו שהקב"ה פועל רק טוב כל הזמן, ואם ידוע לנו שקריאותיו של הקב"ה להתבוננות ולהסתכלות, מופיעות בטבע בדרך של מדה כנגד מדה. חשוב, ואף יותר מזה, שאנו, ביננו לבין עצמנו נשתדל לשפוט את עצמנו, חברנו, וכל הסובבים אותנו, במדת החסד, האהבה, והרחמים ולא חס וחלילה במידת הדין, כך בעז"ה ינהגו עמנו משמיים, ויקוים בנו, ובכל אחינו בית ישראל האמור – "עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל", ונאמר אמן.

"ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (תהילים כ"ט).

נ.ב. אין כוונת המאמר לחדש דבר מה או להוסיף על הידוע, שהרי הדברים כבר ידועים. עיקר מטרתו היא לעורר אותנו לשמוע לדברים, לשימם על לוח לבנו, ולא ח"ו לרפרף על פניהם מבלי לעצור, לחשוב, להבין, ולפעול. ומי יתן והדברים שהובאו יפלו על אוזניים קשובות, ויתנו ביטויים בחיי המעשה.

